

Problem szarej strefy w zatrudnieniu – skala zjawiska, skutki oraz metody zapobiegania

---

dr hab. Stanisław Cichocki

Szara strefa w zatrudnieniu

- Definicje,
- pomiar,
- przyczyny,
- skutki,
- ograniczanie.

Szara strefa w zatrudnieniu

Źródło: gov.pl/web/kas

Źródło: metrojacksonville.com

Źródło: Wikipedia

Źródło: businessInsider.com.pl

Szara strefa w zatrudnieniu - definicje

- Definicje pracy nierejestrowanej według GUS
  - Praca najemna:
    - wykonywana bez nawiązania stosunku pracy, czyli bez umowy o pracę, umowy zlecenia, umowy o dzieło lub jakiegokolwiek innej pisemnej umowy pomiędzy pracodawcą i pracownikiem, bez względu na sektor własności (również u osób fizycznych i w indywidualnych gospodarstwach rolnych); praca nie może być również wykonywana na podstawie powołania, mianowania lub wyboru;
    - z tytułu wykonywania pracy nierejestrowanej pracownik nie uzyskuje ubezpieczenia społecznego, a więc uprawnień do korzystania ze świadczeń społecznych; okres wykonywania tej pracy nie jest także zaliczany jako składkowy z punktu widzenia ZUS a pracodawca nie odprowadza na konto ZUS i Funduszu Pracy odpowiednich sum z tytułu wypłacanego wynagrodzenia; od dochodów z pracy nierejestrowanej nie są płacone podatki osobiste.
  - Praca na rachunek własny, jeśli z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej nie są realizowane obowiązki finansowe wobec państwa (np. podatki).

Szara strefa w zatrudnieniu - definicje

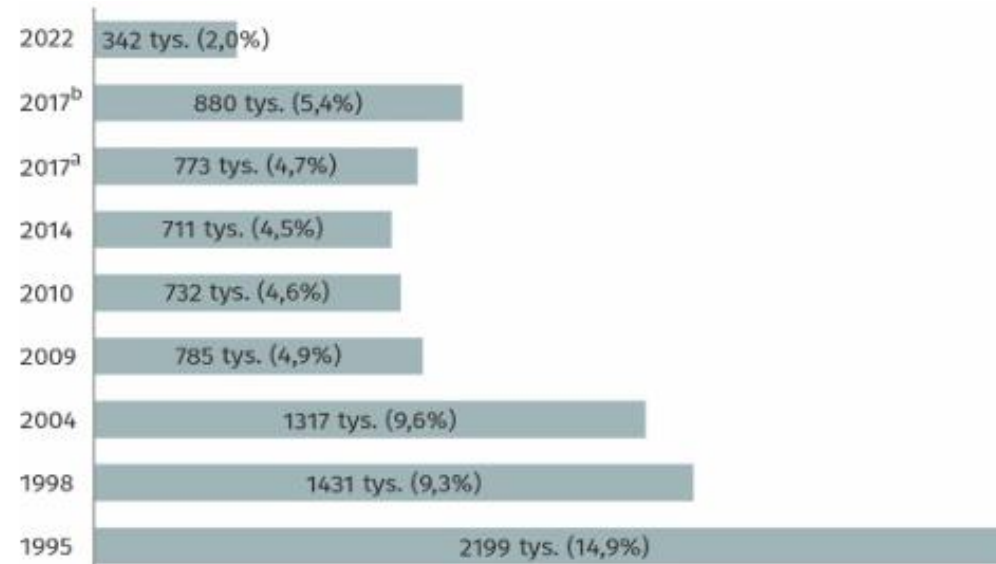
	Całkowicie nierejestrowana	Częściowo nierejestrowana
Praca najemna	<ul style="list-style-type: none"> • Umowa ustna (brak umowy pisemnej); • Umowa pisemna ale bez odprowadzania podatków i składek na ubezpieczenia społeczne	<ul style="list-style-type: none"> • Umowa pisemna na mniejszą stawkę niż w rzeczywistości jest wypłacana (płaca kopertowe)
Samozatrudnienie	<ul style="list-style-type: none"> • Działalność całkowicie nierejestrowana	<ul style="list-style-type: none"> • Działalność rejestrowana ale część dochodów nie jest zgłaszana do władz podatkowych

Szara strefa w zatrudnieniu - pomiar

- Jak mierzyć wielkość pracy nierejestrowanej:
  - metody pośrednie (metody makro, oparte o dane makroekonomiczne);
  - metody bezpośrednie (metody mikro):
    - Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (GUS),
    - Eurobarometer.

Szara strefa w zatrudnieniu - pomiar

Pracujący w „szarej strefie” i udział w liczbie pracujących ogółem w PL

Dla lat 1995 i 1998 – w okresie styczeń-sierpień,
For the years 1995 and 1998 – in the period January-August,
2004, 2009-2010, 2014 – styczeń-wrzesień,
2004, 2009-2010, 2014 – January-September,
2017^a – styczeń – wrzesień¹⁴,
2017^a – January – September¹⁴,
2017^b i 2022 – styczeń – grudzień.
2017^b i 2022 – January – December.

Źródło: stat.gov.pl

Szara strefa w zatrudnieniu - przyczyny

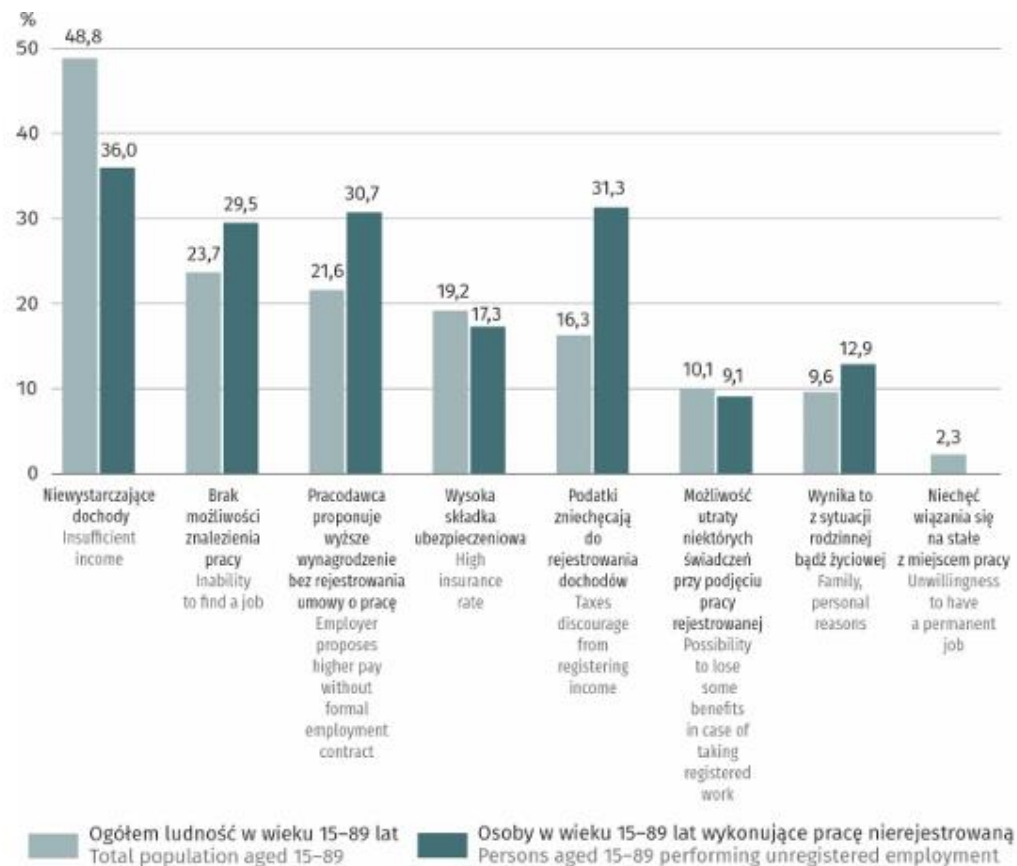
- Teoria
  - Hipoteza wykluczenia z oficjalnego rynku pracy (ang. exclusion).
  - Hipoteza wyjścia z oficjalnego rynku pracy (ang. exit).
  - Miks obydwu teorii.
  - Następuje zacieranie się wspomnianych hipotez i rodzajów pracy nierejestrowanej.

Szara strefa w zatrudnieniu - przyczyny

- Zacieranie się rodzajów pracy nierejestrowanej
  - Płace kopertowe ze stałym wynagrodzeniem.
  - Płace kopertowe z wynagrodzeniem zależnym od wyników.
  - Płace kopertowe ze stawką stałą za godzinę.
  - Okazjonalne płace kopertowe.

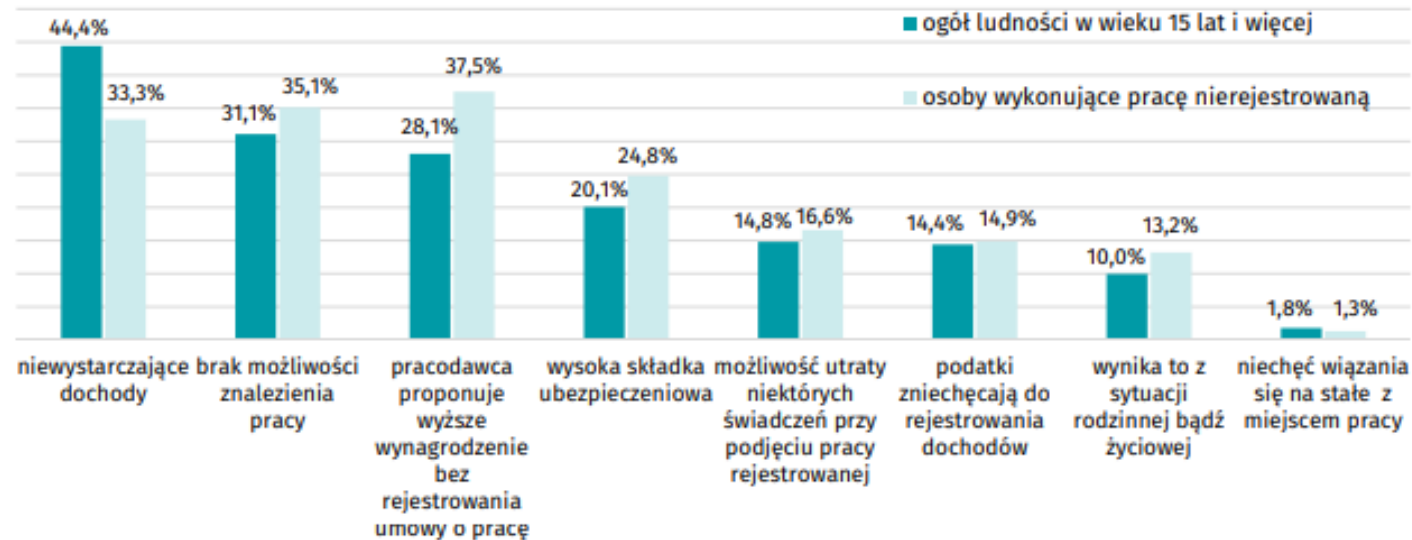
Szara strefa w zatrudnieniu - przyczyny

Opinie na temat podejmowania pracy nierejestrowanej – 2022 r.

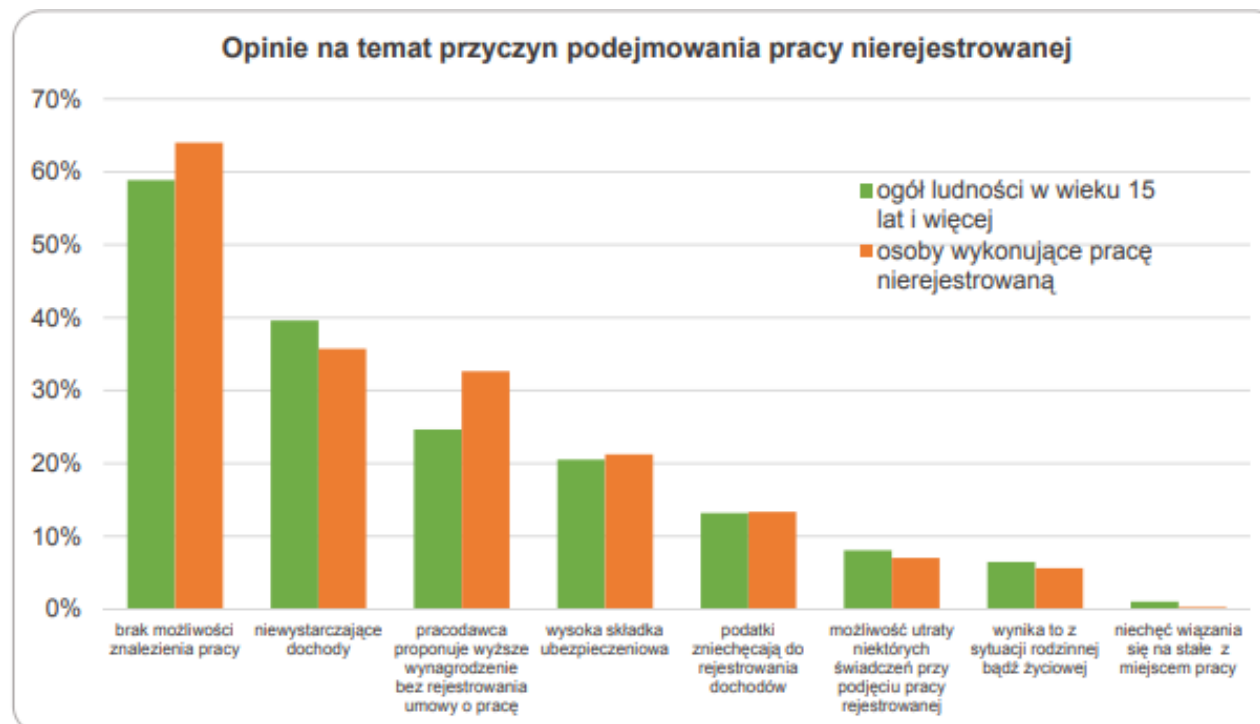
Szara strefa w zatrudnieniu - przyczyny

Opinie na temat podejmowania pracy nierejestrowanej – 2017 r.

Szara strefa w zatrudnieniu - przyczyny

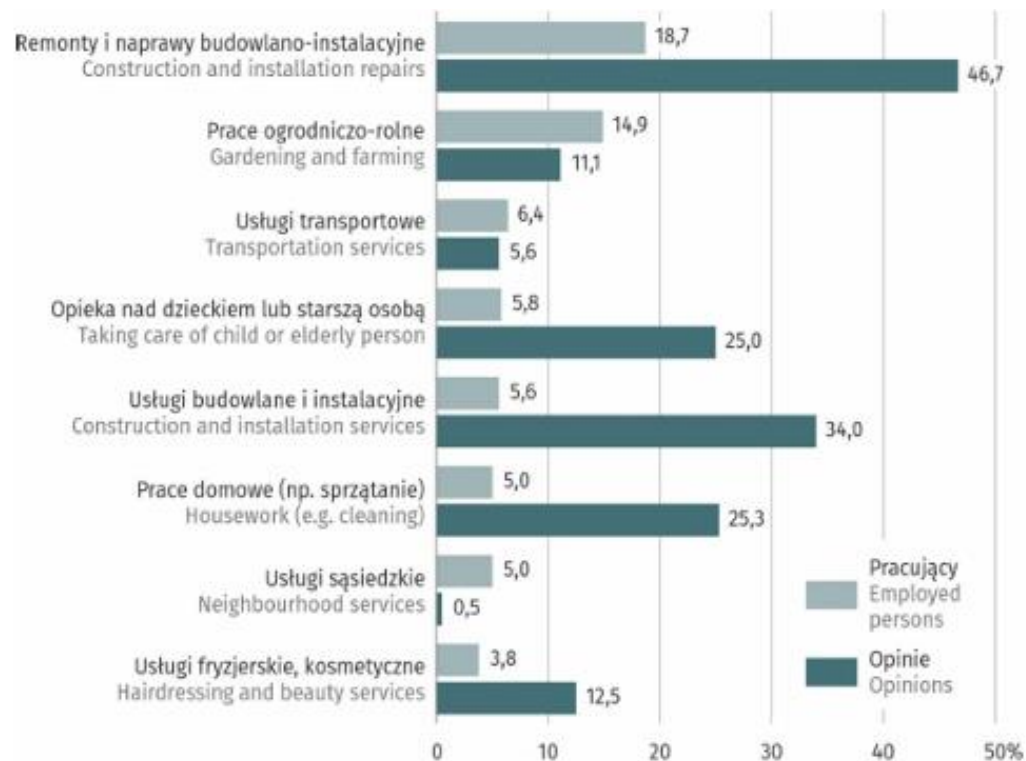
Opinie na temat podejmowania pracy nierejestrowanej – 2014 r.

Opinie ludności w wieku 15 lat i więcej; wyniki nie sumują się na 100%, gdyż jedna osoba mogła wymienić więcej niż 1 przyczynę.

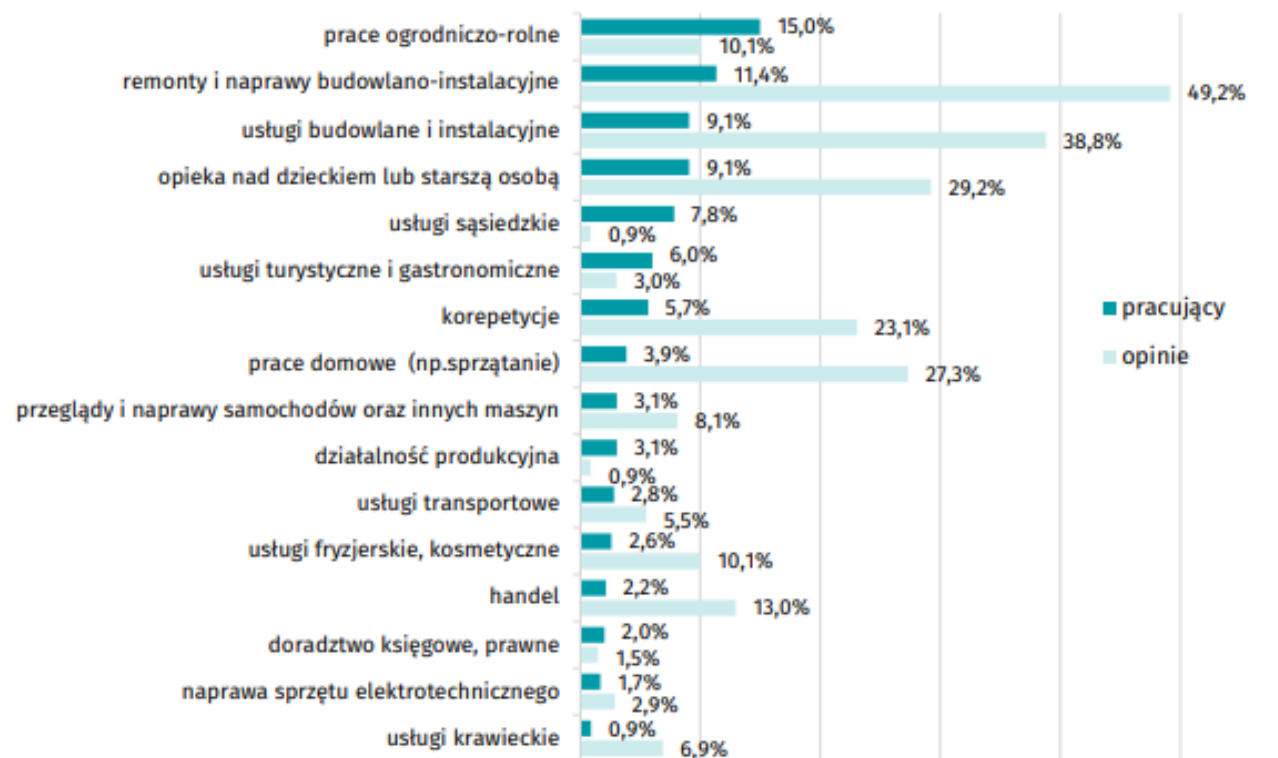
Szara strefa w zatrudnieniu - przyczyny

Struktura pracujących ogółem w szarej strefie według rodzaju ostatnio wykonywanej pracy i według opinii ludności na temat rodzajów prac wykonywanych w „szarej strefie – 2022 r.

Szara strefa w zatrudnieniu - przyczyny

Struktura pracujących ogółem w szarej strefie według rodzaju ostatnio wykonywanej pracy i według opinii ludności na temat rodzajów prac wykonywanych w „szarej strefie – 2017 r.

Szara strefa w zatrudnieniu - przyczyny

- Czynniki różnicujące:
  - płeć,
  - wiek,
  - stan cywilny,
  - wykształcenie,
  - wielkość pracodawcy,
  - sektor,
  - rodzaj wykonywanej pracy,
  - moralność podatkowa,
  - postrzeganie ryzyka przyłapania,
  - postrzeganie uczciwości innych podatników,
  - reputacja, stygmatyzacja, wstyd.

Szara strefa w zatrudnieniu - przyczyny

- Czynniki różnicujące
  - Instytucje formalne.
  - Instytucje nieformalne.
  - System naczyń połączonych.

Szara strefa w zatrudnieniu - skutki

- Niższe wpływy podatkowe i niższe wpływy ze składek na ubezpieczenia społeczne.
- Brak „odkładania na emeryturę”.
- Brak ubezpieczenia zdrowotnego, chorobowego i rentowego.
- Brak możliwości podnoszenia kwalifikacji.
- Brak zdolności kredytowej.
- Niska moralność podatkowa.

Szara strefa w zatrudnieniu - ograniczanie

Źródło: gazeta.pl

Źródło: ciat.org

Źródło: uokik.gov.pl

Źródło: mf.gov.pl

UNIwersytet
Warszawski

Wydział Nauk
Ekonomicznych

wne@wne.uw.edu.pl | www.wne.uw.edu.pl